

Getrouwd met een KAST



Yvonne Dröge en haar Wendel op huwelijksreis in Portugal, 1992

Onze beleving van de dingen is aan vele invloeden onderhevig. Door globalisering en massa-industrie is de afstand tussen ontwerpers, producenten en gebruikers gegroeid – tegelijkertijd met de afvalberg en uitputting van grondstoffen. Inmiddels is er een tegenstroming die lokale productie en ambachtelijke tradities voorstaat. Welke rol kan de visie van de ontwerper spelen bij de noodzakelijke innovatie? Welke spiegel zal zijn werk ons de komende jaren voorhouden?

“Ons leven was georganiseerd rond de spullen die we bezaten. Omdat mijn vader nogal vaak veranderde van werkplek verhuisde de hele huisraad om de paar jaar naar een ander koeiendorp ergens in de provincie. Dat betekende niet alleen verplaatsing van spullen maar ook een verplaatsing van de gefixeerde relaties tussen die spullen, het typisch Nederlandse interieur werd telkens weer opnieuw opgebouwd. [...] Welk huis mijn ouders kozen hing grotendeels af van de vraag of hun spullen zouden passen, met name of de zitkamer groot genoeg was voor ons oude vloerkleed.” Een fascinatie voor dingen en de wijze waarop mensen ermee omgaan werd de rode draad in het werk van kunstenaar Yvonne Dröge. Ze trok een aantal opmerkelijke consequenties uit haar fascinatie. Zo trouwde ze in 1992 met Wendel, een sierkastje uit haar moeders erfenis, beloofde hem eeuwige trouw en organiseerde alle rituelen die daarbij horen.

Sinds die tijd gaat ze door het leven als Yvonne Dröge Wendel. Begin 2008 richtte ze Item Store in, een winkel vol neutrale, ambigue dingen die ‘just enough qualities’ bezaten om de impressie te geven dat ze ‘iets’ waren. Getooid met obscure labels wachtten ze op de schappen op de toeschouwers die hen van betekenis moesten voorzien. Dingen die we koesteren omdat er dierbare herinneringen aan kleven, dingen die we waarderen omdat ze zo liefdevol zijn gemaakt, dingen die een label behoeven om hun waarde vast te stellen, dingen ‘die zich afvragen wat ze nu eigenlijk zijn’ – het onderwerp ‘dingen’ en hun verhouding tot mensen en tot de context waarin ze zich bevinden, fascineert niet alleen kunstenaars maar is bij uitstek een thema voor ontwerpers.



Yvonne Dröge Wendel
Huwelijksinzegening met de kast Wendel, 1992

boven: Item Store, 2008
yvonnedrogewendel.nl

Dingen zijn actoren die invloed uitoefenen op het handelen, het denken en voelen van mensen.

Deficit van de industrie

Sinds enkele jaren wordt door menig productontwerper geopperd dat een emotionele relatie met producten alleen mogelijk is wanneer die de herkenbare sporen dragen van handwerk. Het 'waarom' lijkt voor zichzelf te spreken. Globalisering, standaardisatie van productiemethodes en overconsumptie hebben geleid tot onverschilligheid in onze omgang met de dingen. De massa-industrie heeft een gigantische berg goedkope producten tot gevolg die door consumenten met gemak wordt gekocht en weer weggegooid. Daarmee wordt het milieu ernstig geschaad. Bovendien gingen in Europa en Amerika talloze kleinschalige bedrijven failliet die de moordende concurrentie met lagelonenlanden als China en India niet aankonden. De afstand tussen ontwerpers, producenten en gebruikers is steeds groter geworden. Dat er een tegenstroming zou ontstaan viel dus te verwachten, zeker omdat schaalvergroting niet alleen plaatsvond op het gebied van productiemethodes en bedrijfsvoering. Het verkeer tussen landen,

mensen en goederen heeft een verzakelijking en abstrahering ondergaan. Als bijna natuurlijke reactie hierop klinkt sinds de laatste eeuwwisseling een steeds luidere roep om een herstel van kleinschaligheid, lokale tradities en behoud van nationale identiteiten, ook als die identiteiten niet of nauwelijks te benoemen zijn. De recente economische crisis heeft de ontwikkelingen in een stroomversnelling gebracht. Op vrijwel alle niveaus hebben sentimenten daarbij de overhand. Zo lijkt het evident dat de wereldwijde opkomst van populistische partijen met hun xenofobie en nationalistische ideeën prima past bij het nostalgisch dwepen met oude tradities en het groeiende wantrouwen tegenover innovatie. Het eens zo stoffige Delfts Blauw maakt een comeback, er wordt weer gepunnikt, gebreid, gekantklost en kwistig gestrooid met decoraties die herinneren aan een 'beter' verleden en de nationale historie (nota bene: Delfts Blauw is van oorsprong een goedkope kopie van verfijnd Chinees porselein!). Zelfs in de voorhoede van het Nederlands design wordt geëxperimenteerd met verwijzingen naar

een gedroomde rurale omgeving waar het lijnenspel van de polders, de kleur van de klei uit eigen bodem, de vacht van lokaal gefokte schapen en de geur van koeienvlaaien getuigen van een authenticiteit waar de huidige samenleving om lijkt te vragen. Het 'boer zoekt vrouw' fenomeen kent vele gedaantes. Wat betekent dit alles voor de toekomst van het designvak? Er is kennelijk een nieuw type consument in de maak, die een nieuw type omgang ambieert met zijn omgeving en de dingen in die omgeving. Op welke wijze reageren de creatieven? Gaan ze mee in de sentimenten of vinden ze een intelligente vertaling en komen ze met creatieve antwoorden op de dilemma's van deze tijd?

Ratio versus emotie

Zolang de Westerse consument kan profiteren van goedkope producten sluit hij, net als de bedrijven die de producten distribueerden, graag zijn ogen voor de ecologische gevolgen van zijn koopzucht en voor de bedenkelijke arbeidsomstandigheden

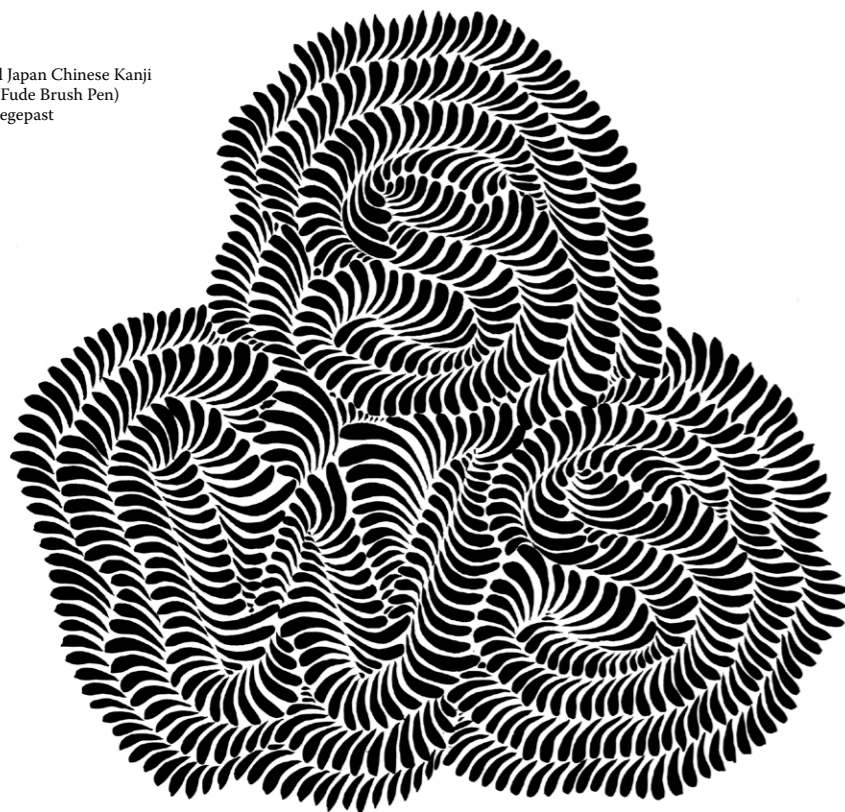


Dirk van der Kooij,
Endless, 2010
dirkinvorm.nl

Sonja Bäumel,
(In)Visible membrane, 2009
sonjabaeumel.at



t
(Pentel Japan Chinese Kanji
GFKP Fude Brush Pen)
niet toegepast



PACK
MY BOX
WITH
FIVE
DOZEN
LIQUOR
JUGS

Hansje van Halem, 2010
Alfabet 'Waves' getekend met finalizer.
nog niet toegepast
hansjevanhalem.blogspot.com

in andere landen. Toch worden inmiddels niet alleen wetenschappers en ontwikkelingswerkers wakker, ook een groeiend aantal consumenten vraagt om bewijzen van duurzame grondstoffen en deugdelijke productiemethodes, en wenst producten die het waard zijn dat we ze langer koesteren dan onze mobieltjes. Al enkele jaren gaan bedrijven en ontwerpers mee met die verschuivende wensen van consumenten. Er wordt geëxperimenteerd met hightech mogelijkheden die beter dan voorheen duurzaamheid garanderen. Autarkische modellen worden verkend en raken bevrijd van hun geitenwollensokken-imago. Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe rollen voor ontwerpers en consumenten en er ontstaan alternatieve liaisons tussen ontwerpers, industrieën en ambachtelijke werkplaatsen. Door de meeste bedrijven en door veel ontwerpers wordt vooral de materiële duurzaamheid benadrukt en men zoekt, in lijn met de Cradle to Cradle-filosofie, naarstig naar materialen en productiemethodes die na gebruik een volgend leven ingaan of geen kwalijke sporen achterlaten. Neem

het recente ontwerp Endless van Dirk van der Kooij. Met deze benadering wordt de communicatie van het achterliggende verhaal belangrijk en ontstaat wellicht ook een nieuwe esthetiek waarmee consumenten zich kunnen onderscheiden, zoals ze dat eerder deden met bekende merken of design-iconen. Toch ontstaat zo geen ander type consument-product relatie of ander type producent-productrelatie. Consumenten mag mits de rotzooi wordt opgeruimd, dat is de impliciet achterliggende gedachte. Andere ontwerpers wijzen niet zozeer op het belang van de materiële als wel op de psychologische duurzaamheid van producten. Zij onderzoeken hoe mensen een hechtere relatie kunnen ontwikkelen met producten, waardoor de neiging verdwijnt om hen snel af te danken. Als consequentie pleiten zij voor een nieuw type consumptisme waarin mensen worden verleid om minder, maar wel beter (en duurder) te consumeren. Het lijkt een strijd tussen rationele en emotionele benaderingen, die beide kwalitatief hoogwaardige producten opleveren

maar ook hun typische uitwassen bezitten, zoals hightech producten die feitelijk alleen problemen oplossen die andere producten hebben gecreëerd, of regressieve uitingen en het klakkeloos hernemen van oude technieken. Echt vernieuwend, en daarmee interessant, wordt het vooral wanneer nieuwe samenwerkingsmodellen ontstaan of de relaties tussen ontwerpers, producenten, producten en gebruikers expliciet worden gethematiseerd.

De uit Oostenrijk afkomstige ontwerpster Sonja Bäumel creëerde in 2009 (In)Visible Membrane, een visualisatie en materialisatie van de tweede huid van bacteriën die altijd op onze huid aanwezig is. In nauwe samenwerking met wetenschappers van de Landbouw Universiteit Wageningen kweekte ze lichaamseigen bacteriën op textiel. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat diezelfde methodiek ook werkt als hij



Harm Goslink Kuiper, *Trash Instrumenten*, 2010
koeklikbanjo (5-snarig),
Barendgitaartje, fruitkist-
dobro ('perengitaar'),
5-snarige olijfolieblok-
deurdrempelbanjo,
foto: Lennaert Ruinen

In de muziekindustrie en het grafisch design heeft digitalisering de vakman bijna volledig overbodig gemaakt.

Helmut Smits & Harm Goslink Kuiper, *Boekenplank met ruimte voor een schilderij*, 2009
goslink.nl/nl/blog
helmutsmits.nl



wordt toegepast op het menselijk lichaam. Onder invloed van lichaamstemperatuur en externe invloeden zouden dan verschillende structuren 'groeien' op het textiel, gerelateerd aan de verschillende delen van het lichaam. Dat kan toepassingen opleveren ten behoeve van de medische wetenschap, maar het zou ook kunnen zorgen voor innovatie in de kledingindustrie. Harm Goslink Kuiper heeft geen wetenschappers benaderd en zelfs geen deskundigen geraadpleegd. De *Trash Instrumenten* die hij in elkaar knutselde zijn vooral een oproep aan de ondeskundige kijker om ook zelf hamer en spijkers ter hand te nemen. Tegelijkertijd geven zijn instrumenten een knipoog naar de professionele wereld van ambachtelijke instrumentbouwers en het wollige taalgebruik waarmee veel productontwerpers hun 'concepten' aan het publiek slijten. Een soortgelijk lollige knipoog geeft 'Boekenplank met ruimte voor een schilderij'; het schilderij maakte Goslink zelf, het idee voor de combinatie met een plank is van Helmut Smits. Dit

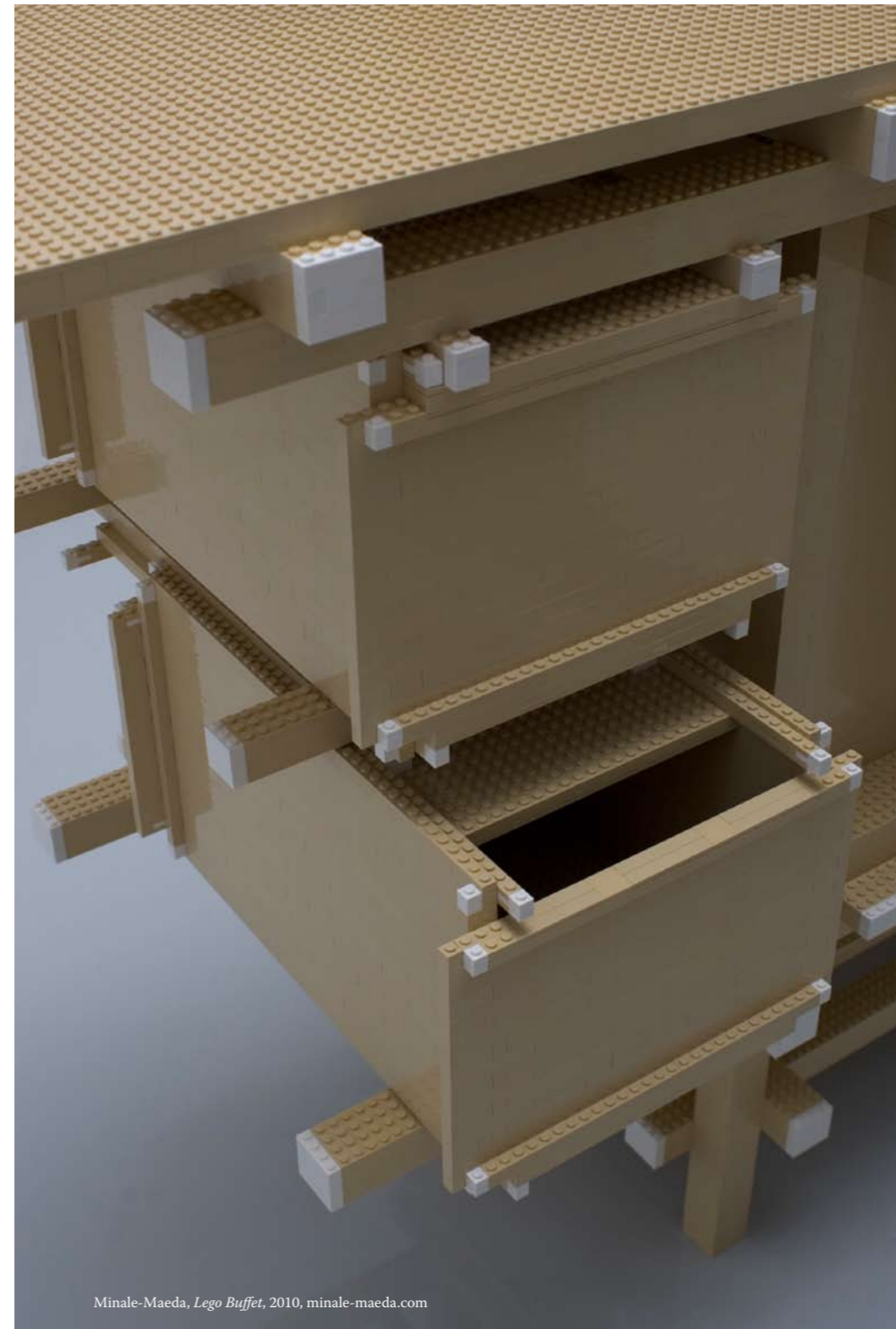
soort amateuristische jongenskunst doet impliciet een appèl op de gebruiker om zich innig te verbinden met door hemzelf gefabriceerde spullen.

Ambitieuzer en daardoor vragend om een kritischer beoordeling zijn enkele projecten die Premisela (Platform 21) en Droog Design de afgelopen jaren initieerden. In 2008 presenteerde Platform 21 het project *Hacking IKEA*, in 2009 *Repairing*, en in 2010 werd op de Salone del Mobile in Milaan het project *Saved by Droog* gepresenteerd. De tijdgeest vraagt om duurzaamheid, en wat is er dan logischer dan een pleidooi voor hergebruik en het herstellen van kapotte producten in plaats van een snelle vervanging door nieuwe wegwerp-producten. Uiteraard schuilt in die visie de spreekwoordelijke open deur. De projecten herinneren aan de eerste Droog Design-projecten, waarmee dit platform voor conceptueel design begin jaren negentig de Milanese Salone verraste. Maar vraagt de huidige economische en ecologische

crisis om eenzelfde antwoord? Tot eind jaren tachtig liftte de hele internationale designwereld zelfgenoegzaam mee op de voordelen van de hysterisch uit zijn voegen groeiende consumptiesamenleving. Ontwerpers als Tejo Remy, Jurgen Bey, Piet Hein Eek, Richard Hutten, Dick van Hoff en vele anderen wisten op het juiste moment een vinger te leggen op de zere plekken van die wereld. Ze boden met hun gematerialiseerde concepten commentaar op consumptisme en, misschien nog belangrijker, ze gaven de burger de moed om zelf gebruiksvoorwerpen als lampen, tafels en stoelen te fabriceren van afvalmaterialen. Bijna twintig jaar later vertellen sobere, amateuristisch in elkaar geknutselde producten een ander verhaal. *L'histoire ne se répète pas*. We leven in een andere tijd en de designwereld en de hedendaagse consument vallen niet meer op te schrikken met overbekende uitingen die enkel de sentimenten van ons tijdperk illustreren. Het is veelzeggend en ook logisch dat vrijwel geen van de betrokken ontwerpers met een relevant project op de proppen kwam. Terwijl het niet de minsten waren die participeerden. Hoe sympathiek ook, van professionele ontwerpers mogen we méér verwachten dan een direct reageren op de sentimenten van een tijdperk. Op zijn minst mogen we een volgende stap verwachten. Ontwerpers kunnen opereren als de voelhorens van de samenleving. Zij kunnen de diverse signalen van maatschappelijke en culturele ontwikkelingen, ver van huis én dichtbij, analyseren en er vervolgens een vertaling voor vinden die recht doet aan de eis die we aan iedere creatieveling mogen stellen: dat diens werk de wereld een spiegel voorhoudt en daarmee een belangwekkende getuige is van de tijd en de context waarin het is geboren.

Actanten

In wetenschappelijke studies naar de artefacten waarmee mensen zich in de loop van de tijd hebben omringd, is steeds meer aandacht ontstaan voor hun materiële eigenschappen en de psychologische relaties met mensen die in hen besloten liggen. Antropologen reduceren de invloed



Minale-Maeda, *Lego Buffet*, 2010, minale-maeda.com

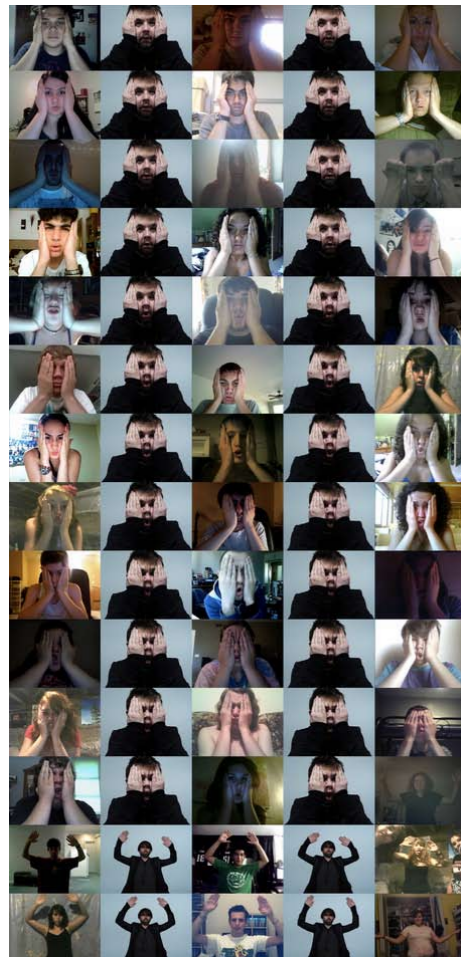
van dingen niet langer tot hun functie of symbolische betekenis. De dingen nodigen uit tot een bepaald gebruik, de psycholoog James J. Gibson gebruikt hiervoor de term 'affordance'. Eenzelfde ding kan in verschillende contexten tot verschillende vormen van gebruik uitnodigen.

Maar de dingen 'doen' ook iets. Ze zijn zelf actoren die invloed uitoefenen op het handelen, het denken en voelen van mensen. De antropoloog en filosoof Bruno Latour vermijdt zelfs de termen subject en object en spreekt bij zowel mensen als producten van hybride 'actanten' die



Yuya Ushida, *XXXX*, 2010
yuyavsdesign.com

altijd onderdeel zijn van een netwerk van relaties. Het begrip actant kan verwijzen naar mensen, maar ook naar technische artefacten en materiële objecten; zij allen hebben gemeen dat ze kunnen 'handelen' of aanzetten tot handelen. Er is geen harde breuk tussen mens en ding, zegt ook de kunstenares Yvonne Dröge Wendel. Welke relaties mensen aangaan met de dingen om hen heen is afhankelijk van de in de materialiteit van de dingen besloten mogelijkheden, de referenties, de waardes en betekenissen, die op hun beurt direct gerelateerd zijn aan de context en het tijdperk waarin ze zich bevinden. Vanuit die gedachtegang kunnen we ons afvragen waar de huidige tijd om vraagt. Enerzijds is er de rationele noodzaak om te werken met duurzame materialen, deugdelijke productiemethodes en intelligente innovatieve toepassingen van wetenschappelijke kennis. Maar mensen hebben ook een emotioneel verlangen naar een hechtere relatie met hun producten en dus naar kleinschaligheid, naar een vertrouwde, in traditie gewortelde iconografie en productiemethodes, naar interactiviteit tussen ontwerpers, producenten en consumenten. Hoe handelen de dingen en tot welk handelen nodigen ze uit? De materiële uitstraling van de uittrekbare sofa *XXXX* (2010) van Yuya Ushida en het *Lego Buffet* (2010) van het duo Minale-Maeda (Mario Minale en Kuniko Maeda) bevat zonder meer een 'affordance' die niet alleen beroep doet op het functionele gebruik ervan, maar ook op de eigen inbreng van de gebruiker. Beide projecten zijn minutieus en met groot geduld gemaakt, maar ondanks die duidelijk geleverde



Roel Wouters en Jonathan Puckey, interactieve video *More Is Less* voor de band C-Mon and Kipski, 2010. oneframeoffame.com xelor.nl jonathanpuckey.com



Soren Wibroe, Open Foundry, 2010
swibroe.com/openfoundry.html

inspanning overheerst in het resultaat vooral de sfeer van eenvoud en het plezier van het maken. Bij het Lego Buffet wordt subtiel gespeeld met de iets verbleekte herinnering (de blokjes zijn beige) aan de hooggestemde verwachtingen uit ons aller jeugd en de prachtige droomgebouwen die resulteerden uit al de voorafgaande inspanningen.

De relatie tussen ontwerper en gebruiker werd ook gethematiseerd door de Israëlische ontwerper Tal Erez, die voor zijn masterthesis onderzoek deed naar wat de toekomst van het ontwerpvak kan zijn wanneer consumenten door technieken als 3D printers doodeenvoudig hun eigen producten kunnen fabriceren. Dit heeft consequenties voor de rol van de ontwerper. Deze moet in zijn visie transformeren van bedenker van kant-en-klare producten tot ontwerper van het gereedschap waarmee de gebruiker van de toekomst optimaal kan opereren. De door Erez geschetste ontwikkeling sluit aan bij ontwikkelingen in de muziekindustrie en grafisch design.

Ontwerpers kunnen opereren als de voelhorens van de samenleving.

Hier heeft digitalisering de vakman bijna volledig overbodig gemaakt. Amateurs kunnen bijna hetzelfde als de experts en die reageren daarop op diverse manieren. Een daarvan is het actief betrekken van de gebruikers bij het ontwerp- en productieproces, zoals bij de interactieve Open Foundry, een ontwerp van Soren Wibroe die de actieve bijdrage vroeg van toevallige bezoekers. Revolutionair is de muziekvideo die Roel Wouters en Jonathan Puckey ontwierpen voor de band C-Mon and Kipski. De videoclip bij het nummer *More Is Less* bestaat uit duizenden frames waarin de bandleden verschillende poses aannemen, die vervolgens door fans worden nagespeeld voor hun webcam. De beelden van de fans worden geupload en geïntegreerd in de interactieve clip.

Design en ambacht

Verreweg de belangrijkste recente ontwikkeling in design is een herneming van oude, soms bijna vergeten technieken. Het primaire doel daarvan is een hechtere relatie te bewerkstelligen tussen gebruiker en product, omdat er als het ware een onzichtbare maar wel voelbare draad wordt gespannen tussen de hand van de maker en de gebruiker. Een herneming van oude technieken is vooral vernieuwend wanneer het geen kritiekloze illustratie laat zien van regressieve sentimenten in de samenleving, maar wordt ingezet vanuit een helder hedendaags perspectief. We moeten bij wijze van spreken bereid zijn de historie te vertrapen om de historie te kunnen vieren. Voor de installatie *Consciousness/Conscience* liet Clare Twomey 7000 tegels van Bone China porselein fabriceren, die vervolgens werden vertrappt door de bezoekers van de tentoonstelling *Approach Content* bij de Crafts Council in Londen. Een connectie met de huidige tijd wordt bijvoorbeeld expliciet gecreëerd door oude en nieuwe technieken, oude en nieuwe media, naast elkaar te plaatsen, of door te wijzen op het onderscheidende kenmerk van ambachtelijke productie.

Een van de eersten die een pleidooi hield voor handwerk en voor alternatieve relaties tussen ontwerpers en makers, en



Clare Twomey, *Consciousness/Conscience*, 2003, claretwomey.com

makers en gebruikers, is modeontwerper Alexander van Slobbe. "Je zou kunnen zeggen dat we nu in een tijd van onkunnen zitten. Een trui waaraan je ziet dat hij met de hand is gebreid is véél meer waard dan een machinaal gebreide trui waarin alle steken exact in het gelid staan." Zichtbare tekenen van de aandacht waarmee iets is vervaardigd bieden volgens hem een zinvol antwoord op de wegwerpcultuur, waarin kleren en producten niet meer echt gewaardeerd worden. Van Slobbe's pleidooi voor handwerk in de mode dateert al uit de jaren tachtig en tot op heden schuilt de meest opvallende kwaliteit van zijn sobere ontwerpen in de vermening van machinale en ambachtelijke vervaardiging,

in de zichtbare sporen van 'de hand van de maker', in de aandacht voor tactiliteit en door zijn expliciete erkenning van de vakmensen waarmee hij samenwerkt.

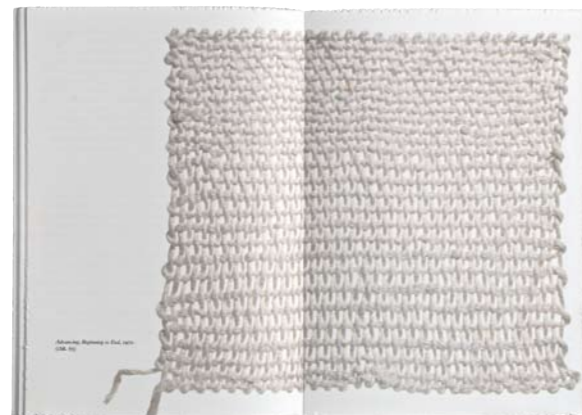
In grafisch design betekent een herneming van oude technieken impliciet een viering van het boek als object en van de elementen van het grafisch métier in hun fysieke hoedanigheid. Hansje van Halem werd bekend met de door haar in repetitieve lijnen getekende fonts. Irma Boom benadrukt vooral de materiële, tactiele hoedanigheid van boeken. In een tijdperk waarin velen menen dat het boek zijn langste tijd heeft gehad, omdat vluchtiger media het doodeenvoudig maken om hele boeken op het





We moeten bij wijze van spreken bereid zijn de historie te vertrap-pen om de historie te kunnen vieren.

Hella Jongerius, Coloured Vases (serie 3), 2010
jongeriuslab.com
foto: Gerrit Schreurs Fotografie Unica/ 300 verschillende kleuren (2 sets van 300 vazen), productie Koninklijke Tichelaar Makkum



Irma Boom, Sheila Hicks, *Weaving as Metaphor*, Yale University Press, 2006
irmaboom.nl
yalepress.yale.edu

computerscherf te plaatsen, wordt door deze hernieuwde aandacht voor de waarde van het fysieke boek opnieuw geformuleerd waarin de waarde van gedrukte boeken in de toekomst kan schuilen. Meer dan de veranderlijke beelden op het internet is een boek een fysiek document dat getuigt van de tijd waarin het is ontstaan. Het dwingt daardoor tot specifiekere keuzes. Door de grote hoeveelheid ontwerpers die zich tegenwoordig bezighouden met ambachtelijke technieken zou je bijna vergeten dat Hella Jongerius de eerste was die het ambacht (her)introduceerde in de avant-garde van productdesign. Zij wees vooral op het onderscheidende kenmerk

van ambachtelijke productie, dat in haar ogen niet lag in de perfectie waarmee vakkens hun producten kunnen maken maar in de sporen van imperfectie en individualiteit. Ze incorporeert met regelmaat ambachtelijke kwaliteiten in industriële serieproductie. Bijvoorbeeld in de Repeat-stoffen, en in twee van haar laatste ontwerpen: de Coloured Vases, serie 3, die een veranderlijk kleurengamma tonen van oude en nieuwe glazuren en industriële lak, en een serie industrieel geproduceerde verven die bestaan uit een mix van traditionele pigmenten, die zijn ontwikkeld met het Duitse verfbedrijf ktColor. Bertjan Pot benadert het thema ambacht eveneens

vanuit een uitgesproken hedendaags perspectief door hightech materialen ogenschijnlijk doodeenvoudig te verwerken op een 'houtje touwtje' manier. Een van de verrassendste vermengingen van een oude ambachtelijke techniek en een nieuw digitaal medium is L'Artisan Electronique van Unfold Design Studio (Claire Warnier en Dries Verbruggen). De installatie bestaat uit een virtueel pottenbakkerswiel, een 3D scanner en digitale design software (ontwikkeld met Tim Knappen), en stelt bezoekers in de gelegenheid om hun eigen vormen te 'draaien'. Telkens wordt een selectie van de ontwerpen in klei 'uitgeprint', waarbij het oude kerami-

sche métier zorgvuldig wordt gekopieerd. De vorm groeit namelijk door het stapelen van kleilagen.

Wat is het grote belang van dit alles? Bevrijden de sporen van de hand van de maker, de 'misfits' en de imperfecties van het ambachtelijke procedé de wereld van haar zorgen? Vermoedelijk niet. Toch valt het grotere belang ook niet te ontkennen. In de laatste bijbel voor iedere ontwerper, *The Craftsman*, beschrijft socioloog Richard Sennett het belang van een herwaardering van het ambachtelijke vak voor het herstel van coherentie in de huidige samenleving, die primair is gericht op genialiteit en onpersoonlijke arbeidsrelaties. Ook Alexander van Slobbe benadrukt de noodzaak om niet alleen de zogenaamde sterontwerper te vieren, maar tevens te erkennen dat ieder product het resultaat is van het maak- en denkwerk van velen. In het kielzog van een hernieuwde aandacht voor ambachtelijk gemaakte producten wordt daarmee ook de expertise van de vakman in ere hersteld. Dat heeft uiteraard weer gevolgen voor bijvoorbeeld de relatie tussen lokale ambachtelijke bedrijven en globaal opererende industrieën, voor opleidingen en voor de mogelijkheden om lokaal te produceren én distribueren en daarmee lange transportlijnen te voorkomen. Daarnaast kan een herwaardering van ambachtelijke productietechnieken – vanuit een actueel gevoelde noodzaak, en geformuleerd vanuit een hedendaags perspectief – zorgen voor iets wat wel wordt aangeduid met de term glocaliteit. Lokale kwaliteiten en globale ontwikkelingen kunnen prima samengaan, opdat de hedendaagse wereldburger een innige relatie kan aangaan met de dingen. ♦

doen-materiaalprijs.nl
fablab.waag.org
superuse.org
lescauxdelamode.com

Louise Schouwenberg is designcritica en beeldhouwer. Ze publiceert regelmatig in verschillende media over design en kunst, en is als lector verbonden aan de Design Academy Eindhoven.



Unfold Design Studio & Tim Knappen, *L'Artisan Electronique*, 2010.
unfold.be
foto's: Kristof Vranken tijdens Design by Performance in Z33
middelste foto: Liesje Reyskens



Geraadpleegde literatuur:
Dirk Vlasblom, *Niets dan tweedracht*, in: *De Volkskrant* 6 november 2010
Richard Sennett, *The Craftsman*, 2008
Maartje Hoogsteijns, *Artefact Mens*, 2008
Bruno Latour, *Can We Get Our Materialism Back, Please*, 2006
Henk Oosterling, *Radicale Middelmatigheid*, 2000
Eindexamencatalogi van Design Academy Eindhoven, Gerrit Rietveld Academie Amsterdam, ArtEZ Arnhem

